

שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל

בס"ד, שב"ק פרשת בשלח ט"ו בשבט ה'תשע"ג | גליון 539

מדברי מו"ר ועט"ר רבי יאשיהו יוסף פינטו שליט"א

גודל הישועה כפי גודל האמונה

"וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם... וַיִּבְקְעוּ הַיָּם" (י"ד, כא) כשעברו בני ישראל בים סוף, הוא נבקע לגזרים כפי שנאמר בתהלים (קלו) "לְגַזְרֵי יָם סוּף לְגַזְרֵים כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ". יש להבין, מדוע נקרע ים סוף להרבה קרעים, וכי לא היה נס גדול דיו אם נקרע הים לשהע ילקים? אלא, אלא, חסד ה' נגלה על כל אדם ואדם כשיעור היחול והתקווה והאמונה שבלבו, שנאמר (תהלים לג) "יְהִי חֲסִדְךָ ה' עֲלֵינוּ פֶּאֶשֶׁר יַחַלְנוּ לָךְ". ככל שאדם מאמין ומייחל יותר, כך רואה את חסדו של הבורא ונפלאותיו בעולם. המאמין האמיתי נוכח כי ה' הוא האלוקים ואין עוד מלבדו. ואילו אותו שפסו אמונים מליבו, אף שזוכה לראות בנחמה, אינו מכיל את עומק הנס ונראה לו אף הנס הגדול כמלוּבש בטבע, ולא ידע כי יד ה' עשתה זאת. מחמת כך נעצב אל ליבו ומתמלא דאגה כי לא ידע מה ילד יום ומה צופן בחובו העתיד, והנה החמיץ את הישועה... זה אם כן כוונת הכתוב "לְגַזְרֵי יָם סוּף לְגַזְרֵים", אף שנקרע הים עבור כל בני ישראל, הרי שנעשו בו גזרים וקרעים רבים כל חד וחד כפי שיעור מעלתו וגודל אמונתו.

מסופר שפעם נישג אל הבעל שם טוב הקדוש אדם מלומד וביקש לשאול לדעתו, היות ולמד בחכמת הטבע שבאותה שעה שנבקע הים לפני בני ישראל, היה הים צריך להיבקע ממילא מצד טבעו של ים, אם כן מה הרעש הגדול שאנו מאמינים בקריעת ים סוף? והיה המלומד הזה הולך עם קושיה זו ובא במבוכה גדולה...

עוד קודם שנכנס אותו מלומד לפני הבעל

שם טוב להרצות שאלתו, ציווה הבעל שם טוב לקבץ את כל בני העיר לבית הכנסת, ועמד לדרוש בפניהם ואמר לאחר ששמע את טענתו של אותו מלומד: היות שיש שוטים בעולם שהוקשה להם קושיה זו, מה הנס הגדול בקריעת ים סוף אחר שמוששת ימי בראשית היה על הים להיקרע בשעה זו? מן הצורך לגלות עפר מעיניהם כי טחו מראות מאמר הכתוב "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" (בראשית א, א) ו'אלוקים' בגימטריא 'הטבע', נמצא כל הטבע אלוקותו יתברך ממש. ואם כן, הנס גדול הרבה יותר שלא זו בלבד שנבקע הים לפני בני ישראל, אלא שעוד מראשית הבריאה טבע הקדוש ברוך הוא כך, שייבקע הים שעה שיצטרכו ישראל לכך. כשם שדרשו חז"ל (ילקוט ש' בראשית א') "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" - בזכות ישראל שנקראו ראשית, שכל עיקר הבריאה לא הייתה אלא בשביל ישראל. עוד אמרו חז"ל (ב"ר ה'): תנאין התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא הוא דכתיב "וַיֵּשֶׁב הַיָּם לְפָנֶיךָ בְּקֹר אֵימָתְךָ" (י"ד, כו) - 'לְאֵימָתְךָ' - 'לתנאו' שהתנה עמו. אמר רבי ירמיה בן אלעזר: לא עם הים בלבד התנה הקדוש ברוך הוא, אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית...

הצדיקים בבני ישראל שהאמינו בכל ליבם, זכו לראות את הנס בתקפו וגבורתו, ואילו קטני האמנה זכו לחוש בנס אך במעט. יהי חלקנו בין הצדיקים הזוכים לראות עומק הנסים הגלויים ושאינם גלויים.

דברי הימים

סוד שירת הים - בחלומי של ר"א טריביש

בהקדמת ספר 'ברכת אברהם' להצדיק רבי אברהם טריביש צרפתי זצוק"ל מצאצאיו של רש"י הקדוש, כותב: 'בשנת ר"ן (1490) - נר ה' נשמת אדם... הייתי מלמד תלמידים בעיר 'רוביקו' הרחוקה מהעיר המהודרה 'פירארא' (באיטליה) כמחלך יום. אז הייתי בן עשרים. נראה אלי בחלום בליל שבת פרשת בשלח איך הייתי בעליה אחת והיא בית ממש על גבי בית מדרש אשר הייתי לומד ומלמד בתוכו... והייתי יושב בחלומי בעליה העליונה על ספסל ולפני שלחן ערוך. והייתי יושב בראש הספסל... ושם כנגדי יושב על ראש הספסל... אדם זקן מאד ובעל זקן לבן בשערות ארוכות... לפני הזקן המהודר כנגד בני. ושאלני הזקן ויאמר אלי בזה לשון הקודש באהבה כאהבת האב אל הבן ויאמר 'בני, מי היה גדול בנביאים?'. אמרתי אליו 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה...'. אמר אלי 'אם כן למה לא עשה משה כשאר הנביאים שהיו אומרים בנבואתם הנחמות קודם זמן קיום הנחמות, כך היה ראוי למשה לומר השירה קודם טביעת המצריים בים, וזה היה לו לכבוד ולתפארת, להראות לישראל נבואתו האמתית שהיה יודע שיטבעו המצריים בים...'. אמרתי אליו 'כי ידע משה על רוב עם ישראל שלא היו חזקים באמונה. אמר בדעתו - אם אשיר את השירה קודם שיראו ישראל מיתת המצריים בים, לא ישירו עמי את השירה. על זה אמתין שיראו ישראל מפלת המצריים כדי שיזכו כל ישראל לשורר את השירה עמנו עד כאן היו דברי ושתק הזקן וקבל תשובתי בשמחה. אחר הדברים האלה היה דבר ה' אלי אברהם, במחזה. לאמור כי תשובתי אמתית... וכל ימי אמרתי בדעתי כי אותו הזקן הנזכר אשר ראיתי חלום ודבר עמי היה אליהו הנביא זכור לטוב, שנגלה אלי בחלום בזכות אבותי הקדושים ז"ל כי מזרע המאור הגדול רש"י ז"ל אנחנו.

ר"ת	יציא	כניסת השבת	ירושלים
18:24	17:46	16:31	ירושלים
18:20	17:47	16:47	ת"א אשדוד
18:18	17:45	16:35	חיפה
18:22	17:48	16:47	ב"ש

השיעור השבועי

מהאדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א

יתקיים בימי חמישי בשעה 21:00 בהיכל ישיבת שובה ישראל

רח' שבט בנימין 34 רובע י"ב אשדוד

ניתן לקבל את העלון במייל מידי שבוע ואת דבר התורה היומי מהאדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א להרשמה במייל: info@shoovaisrael.com

מושיב יחידים ביתה

"וַיבֹּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם" (יד, טז), מבאר החזקוני, "לא שעברו בני ישראל את הים על דרך רוחבו, כי ידוע שאין הים מפסיק בין ארץ מצרים ובין ארץ כנען, אלא לא היה צורך שיכנסו בו רק כדי שיכנס פרעה אחריהם ויטבע, ונכנסו בו בחצי עגול, שהרי ממדבר איתם נכנסו לים ולמדבר איתם חזרו מן הים".

הים נבקע לשנים עשר שבילים, שביל לכל שבט מי"ב שבטי ישראל, וכיוון שהייתה הבקיעה בצורת חצי סהר, נמצאה דרכו של כל שבט ושבט ארוכה משל חברו. אותו שנכנס ראשון עשה היקף גדול בתוך המים, חברו היקף יותר קטן והאחרון היקף קטן מכולם. אמנם, בסופו של דבר כולם הגיעו למחוז חפצם.

אמרו חז"ל (סוטה ב.) אמר רבי יוחנן, וקשין לזיווג כקריעת ים סוף, שנאמר "אַלְקִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָהּ מוֹצִיא אֲסִירִים בְּבוֹשֶׁרוֹת" (תהלים סח). כפי שהיה בשעת קריעת ים סוף כן הדבר בזיווגו של אדם. ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין בת פלוני לפלוני, אך לכל אדם דרך אחרת עד לזיווגו המיועד. האחד עושה סיבוב קטן ומשיג זיווגו בנקל וחברו עושה דרך ארוכה. אך בסופו של דבר כולם זוכים בסייעתא דשמיא לזיווג, כשם שזכו כל ישראל לעלות מן הים.

נאמר במדרש (ב"ר פרשה סא) 'מציינו בתורה נביאים וכתובים שאין זיווגו של איש אלא מן הקב"ה'. מסופר, על אשה אחת שגרה בצידון ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה, באו בני הזוג לפני רבי שמעון בר יוחאי וביקשו להתגרש. אמר להם רשב"י 'חייכם, כשם שנשאתם זה לזו במאכל ובמושטה, כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשטה'. ערכו בני הזוג משטה שבמהלכו נשתכר האיש ואמר לאשתו 'בתי, ראי חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך'. מה עשתה? כאשר נרדם בעלה ציוותה למשרתיה לשאת אותו לבית אביה. באמצע הלילה כשנעור האיש ופג יינו, שאל אותה 'בתי, היכן אני נתון?'. אמרה לו 'בבית אבא!'. אמר לה 'מה לי ולבית אביך?'. אמרה לו 'ולא כך אמרת לי כל חפץ טוב שיש בביתי, טלי אותו ולכי לבית אביך!?', ואני, אין לי בעולם חפץ טוב יותר ממך'. הלכו לרשב"י והתפלל עליהם ונפקדו.

'אין לי בעולם חפץ טוב יותר ממך' - כך צריך לחוש כל אחד מבני הזוג, הידיעה כי אלקים הוא אשר מושיב יחידים בייתה, והקב"ה בעצמו מזווג זיווגים, צריכה להיות חקוקה וקבועה בידיעת בני הזוג. כפי שכתב רבינו יוסף חיים ב'חקי הנשים' 'משנשאת האשה לבעלה ונעשה בן זוגה, התברר כי הוא מזלה וצריך להיות ביניהם אהבה ואחווה'.

במעלת התפילה

דרשו חז"ל (מד"ה) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי" (יד, טו) הדא הוא דכתיב (תהלים לד) "צִעֲקוּ וְה' שָׁמַע", שני ירושות הנחיל יצחק לשני בניו, הנחיל ליעקב את הקול, והנחיל לעשו הידים. הצדיק המוסמך רבי יאשיהו פינטו זצוק"ל מקשה בספרו 'כסף נבחר' (דהוש שני לפרשת בשלח) מה בא ללמדנו שהנחיל יצחק לבניו שתי ירושות, ומה קשר בין עניין זה לפסוק בתהלים "צִעֲקוּ וְה' שָׁמַע"? באור העניין בהקדם מה שאמרו חז"ל, שבזמן שאין ישראל זכאים ונחלש קול של יעקב מבתי מדרשות, אז הידים ידי עשיו, ואין לו כח ליעקב בתפילתו. אך בזמן שקולו של יעקב מצפצף אין הידים ידי עשו שולטות. וכפי סברה זו, כשיצאו ישראל ממצרים לא היו בני ישראל זכאים. "וַיִּדְרְפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם... וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'" - אותה צעקה לא היתה ראויה להתקבל כי נחלש קולו של יעקב. אך עם כל זה לא מאס הקב"ה בצעקתם, ובחר בתפילתם יותר מתפילתו של משה. לכן אמר הקב"ה למשה רבנו "מַה תִּצְעַק אֵלַי" - מה אתה בא לשתק מקור תפילתם ולומר להם "וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּ" - שאמרו להם משה 'תפילתכם אינה הגונה'. "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ" - מנחם תפילתם אשר באה אלי! וזהו מה שאמרו דוד המלך בתהלים (לד) "פָּנֵי ה' בַּעֲשֵׂי רַע לְהַקְרִית מֵאֲרֵץ זָכָר" - אלו יוצאי מצרים שהיו עושי רע שחטאו בע"ז וגו'. ועם כל זה כאשר "צִעֲקוּ" - אף על פי שלא היו הגונים באותה שעה "וְה' שָׁמַע וּמָכַל צְרוּתָם הַצֵּלָם".

ויצעקו בני ישראל אל ה' (יד, ט)

פרש"י תפסו אומנות אבותם בידם. קשה, הרי זמן מועט לאחר מכן צעקו בני ישראל למשה "הַמַּגִּיד אֵינִי קָבְרִים בְּמִצְרַיִם", משמע מכך שלא היו בני ישראל באותה העת במעלה גבוהה, כיצד אם כן זכרו לצעוק לה? מבאר המהר"ל ב'גור אריה' שבני ישראל צעקו אל ה' רק מפני ש'תפסו אומנות אבותם' כלומר, שהיה קבוע בליבם וזכור להם מאבותם, כי איש יהודי בצר לו צריך לצעוק אל ה' - אף אם ליבו בל עימו. מסופר, על רופאו האישי של מלך פרוסיה ד"ר גראדיא שהיה יהודי ונעשה בעל תשובה ותלמידו של המגיד ממזריטש זצ"ל. באחד הימים נכנסה אליו נערה יהודיה וקראה לו בקול בהול שיבוא לרפא את אביה כי חולה אנוש הוא. קם הרופא ממוקומו במתינות, הוריד את מעילו מהמתלה והבריח אותו במברשת, אחר פנה לצחצח את מנעליו כמי שהשעה פנויה לו. ראתה הנערה את אדישותו של הרופא וידעה כי כל רגע קריטי למצבו של אביה, הרימה ידיה בגודל יאוושה וקראה במר ליבה 'רבנו של עולם! גם הרופא אינו נחפז לטפל באבי, אנא! רפא את אבי ללא עזרתו של הרופא'. הניח הרופא את מעילו במקומו ואמר לה 'שובי אל ביתך כי הוטב מצבו של אביך' וכך היה. לאחר מעשה סיפר הרופא כי הבין מדברי הנערה שמצב אביה אנוש וכי רק לה' הישועה, לכן, פעל במתינות כדי שתשים רק בה' מבטחה ותצעק אליו ומתוך כך ודאי תושע...

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (יד, כא)

רבינו בחיי כותב בפירושו, כי היה הים נס מפניהם שנאמר "הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס", שלא נבקע הים מיד שבביל ארוך מתחילתו ועד סופו, כי אם נבקע מעט מעט. כשעברו בשביל, היו רואים את הים למולם ולא היו יכולים לשער עד

היכן יפתח הים עבורם. אך כשהתקרבו לעבר הים שלמולם, נס הים הלאה מפניהם. ומפני מה לא נבקע להם השביל כולו מיד? ודע, כי כל ענייני ישראל ומקריהם במדבר, הכל היה נסיון גמור כדי שתגדל נפשם השכלית במדרגות הבטחון שהוא שורש האמונה, כדי שיהיו ראויים לקבלת התורה. לסיבה זו קרע להם הים מעט מעט מידי עוברים בתוכו, ולא נקרע להם הים ביחד.

ויבקעו המים (יד, כא)

נאמר בתהלים (קד) "הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס", ודרשו חז"ל, מה ראה הים? ראה את ארוננו של יוסף. כתוב בספר 'הדרש והעיון', מלכתחילה לא רצה הים לשמוע לקולו של משה ולהיבקע, משום שטען כנגדו 'גדול אני ממך, שכן אני נבראתי ביום השלישי והאדם נברא בשישי'. אולם, משראה את ארוננו של יוסף, נוכח לדעת כי הגיל אינו סימן לגדלות. שהרי יוסף אף על פי שהיה צעיר מאחיו, בכל זאת נישא והיה מושל עליהם, עד שהוכרחו לשמוע למוצא פיו, ואפילו כעת הם מולכים את ארוננו על פי צויו. אם כן, כשראה הים את ארוננו של יוסף, המוכיח שאף אם האדם צעיר מן הים, בכל זאת יש בידו את הכח לצוות עליו להבקע, מיד ציית לדברי משה "וַיִּנָּס".

כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים (טו, טז)

מבאר הרשב"ם (פסחים קיז.), שלאחר שעברו בני ישראל את ים סוף ועמדו על הגדה השנייה, התפללו (תהלים קטו) "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ" מתוך חשש שפרעה וחילו יעברו אחריהם ויהרגום. שואל הצדיק רבי עזרא ברזל זצוק"ל, וכי עלה בדעתם של בני ישראל אחרי ריבוי הנסים שנעשו להם בים, שיהיה בידי פרעה וחילו עוד יכולת להזיקם? אלא, השיב הצדיק, מכאן מוכח שחובת התפילה מוטלת על האדם בכל עת ובכל מצב, ואף אם התנאים הסובבים אותו נראים שכביכול הכל כשורה, אין לסמוך על כך, כי אחרי הכל לא ניתן להנצל בלא תפילה.

שבת שירה

"דבר אל בני ישראל וישבו וישבו לפני פי החירות" (ד, ב) פירש רש"י שישבו לאחוריהם לצד מצרים כל יום השלישי. ישראל בורחים ממצרים לאחר מאתים ועשר שנות גלות, בניסים גדולים מצליחים לצאת מארץ מצרים שהיתה סגורה ומסוגרת, וכשהגיעו לים סוף, וראו שמצרים רודפים אחריהם נצטוו לחזור לכיוון מצרים, מהלך המוכיח למצרים שבני ישראל נכנעים לפניהם עד שאמר פרעה "נבכים הם בארץ סגור עליהם המצד". נמצא שהיה ציווי זה נוגד כל הגיון. ולמרות זאת, מקיימים בני ישראל את אשר נצטוו ללא טרוניות ושאלות.

אף לאחר מכן כשציוו הקב"ה את משה רבנו "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, טו). היה נראה כביכול שהציווי לא הגיוני, לאן יסעו? לפניהם ים, והם נמצאים עם טפיהם ונשיהם זקנים וזקנות - כיצד ינסו לים?!, ובכל אופן מקיימים עם ישראל את ציווי ה' ללא פקפוק, "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". ורק אז הגיעה הישועה והים נבקע לפניהם, וניצלו מידי המצרים. לעתים, מתרגשת על אדם צרה או צוקה והוא אינו מבין מדוע באה עליו, אך ככל שעוברים הימים והזמן חולף, מתבהרים העניינים לאשורם, שכל מה שעבר עליו היה ברחמי המרובים של הבורא עליו וכל דבר בא לטובתו. כך נוכחו עם ישראל לראות בכח אמונתם את הניסים הגלויים שהתרחשו עמם, וכיצד נשתנו סדרי מעשה בראשית עבורם, עד שלא נותר להם אלא לומר שירה. על כן נקראת שבת פרשת בשלח 'שבת שירה', בה אנו שרים ומוזים לה' על כל הטוב והחסד והרחמים, ועל הישועות שמצמיח עימנו בכל עת ובכל זמן תמיד.

באחד בשבט ראש השנה לאילן בדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו (ראש השנה פ"א מ"א). נהגו בט"ו בשבט להרבות במיני פירות של אילנות. בסידור 'בית יעקב' להיעב"ץ (עמ' שעא) כתב, 'ונהגו להרבות בפירות ולומר עליהם שירות ותשבחות והוא תיקון גדול בעולמות העליונים'. ובספר 'מועד לכל חי' להגאון רבי חיים פלאגי' זצוק"ל (סי' ל, סעי' ז) כתב, ליל ט"ו בשבט ר"ה לאילנות, ונהגו רוב תפוצות ישראל לסדר בשולחן מכל פירות האילן ופירות הארץ עד אשר תשיג ידו, וכל אחד מברך על פרי אחד.

ישנם מנהגים שונים במספר הפירות שנהגו להעלות על השלחן. על פי דברי מהר"ח ויטאל זיע"א מצוה לחזור אחרי שלושים פירות: 'פירות שקליפתן היא מבחוץ ונזרקה כגון רימון. י' פירות שנאכלים בלי קליפה והם בעלי קליפה בתוכם. היינו, גרעינים, כגון זית. וי' פירות הנאכלים בקליפתם כגון תאנה. בספר 'ברכת אליהו' מובא 'יש נהגו לאכול ט"ו מינים לרמז על ט"ו שירי המעלות. ובספר 'מאמר המנהגים' למהר"ם חגיז זיע"א מובא 'יש נוהגים לאכול ט"ו מינים וללמוד עליהם ט"ו פרקים דמשניות: ח' פרקים דפאה, ג' פרקים דביכורים, ד' פרקים דראש השנה, שהן ביחד ט"ו...'

עוד נהגו להתפלל בט"ו בשבט שהוא יום ראשית יסוד הצמיחה על אתרוג כשר ומהודר "פרי עץ הדר". מסופר, כי ברוסיה שבימים ההם היה קשה מאד למצוא אתרוג מהודר. לימים יצא אחד מחסידי האדמו"ר מטשערנוביל זיע"א לעיר הבירה ע"מ לחפש אתרוג מהודר לרבו, מאחר והיה אמור לעבור דרך העיר רוז'ין החליט לקנות אתרוג מהודר גם עבור הצדיק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א. לאחר שקנה את שני האתרוגים, הבחין כי האתרוג שקנה לצדיק מרוז'ין יותר מהאתרוג שקנה לרבו, והחליט להחליף בין האתרוגים. כשהגיע לצדיק מרוז'ין ובידו האתרוג הפחות מהודר, נבהל הצדיק ושאל בפליאה 'זה אתרוג עבורי?!' הבין החסיד כי טעה במעשהו והחליף את האתרוגים בשנית. כשחזר לעירו אמר לו האדמו"ר מטשערנוביל 'דע שבט"ו בשבט, גזר בשמים איזה אתרוג יקבל כל אחד ואחד. הצדיק מרוז'ין ידע בדיוק איזה אתרוג מיועד עבורו, אך כשראה את האתרוג הפחות מהודר, חשב שמא נשתנה דינו ופשפש במעשיו ולא מצא כל סיבה לשינוי, ועל כך נבהל ולא נרגע עד שהגיע לידי האתרוג המהודר יותר....

לאורם נלך

הרב החסיד רבי חיים כפואי זצוק"ל - מה"ס 'באור החיים' - י"ט שבט ה'שצ"א (1551)

באחרית ימיו עקב לימוד מרובה כהו עיניו מלראות. והיו שרינו אחריו כי התעוור בעוון שלקח שוחד ככתוב "כי השחד יעור". כשהתחזקו הרינונים קרא רבי חיים את הציבור לעצרת ביום שבת קודש, בסיום דרשתו פנה לקהל ואמר: ידעתי כי מרננים אחרי שלקחתי שוחד, אם אמת הדבר ובי העוון יקומטו עצמותי ולא אוכל לרדת מהבימה, ואם חף אנכי מפשע יהי רצון שיפקחו עיני ויחזור לי מאור העיניים. מיד נפתחו עיניו והביט אל כל הקהל וקרא לכל אחד בשמו. מאותו יום והלאה היה חותם את שמו ה' ניסי חיים כפואי, והעיד החיד"א (בספרו 'שם הגדולים') 'ואני הצעיר ראיתי חתימתו כשהיה סגי נהור והיה חותם מאומד וכמעט אין האותיות נכרות כמי שלא ראה, וראיתי חתימתו אח"כ ה' ניסי חיים כפואי בכתובה מאושרה. ועד היום כל הנשבע לשקר על קברו נענש'. בעקבות מעשה זה נתגדל שמו של רבי חיים אף בעיני הגויים, אשר מייקרים ומכבדים את שמו ומשביעים את היהודים הבאים איתם בקשרי מסחר, בשמו.

רבי חיים כפואי רצה לעלות לארץ ישראל, אולם לא עלתה בידו, ובי"ב שבט ה'שצ"א (1551) השיב את נשמתו ליוצרה. בקהיר קיים בית כנסת על שמו, ומסורת נתונה בידי יהודי מצרים כי זהו בית הכנסת בו התפלל רבי חיים כפואי, זיע"א.

הרב החסיד רבי חיים כפואי זצוק"ל מתלמידי רבי חיים ויטאל זיע"א, היה מגדולי רבני מצרים לפני כארבע מאות שנה. רבי חיים נולד באלג'יר בשנת ש"פ (1540). מוצאה של משפחתו מספרד, אך בעקבות גזירות קנ"א, ברח משפחתו והתיישבה באלג'יר ולאחר פרק זמן נדדו שוב וקבעו משכנם במצרים. בתקופה בה היה האר"י הקדוש במצרים למד עימו רבי חיים, ונתגדל בתורת הנגלה והנסתר. רבי חיים לא חת מאיש ונודע ביושרו ובתקיפותו. הוא כיהן כד"ר וכראש ישיבה בקהיר ושימש כאחד מרבני הקהילה, יחד עם רבי בצלאל אשכנזי בעל 'שיטה מקובצת' זיע"א. שאלות רבות בהלכה הופנו אליו מכל יהודי מצרים, ואף מרבנים בארצות אחרות. מצבם של היהודים בתקופה זו היה בכי רע, הם היו נתונים לסכנות של שוד והרג, דבר שבא לידי ביטוי בשאלות הסבוכות שהגיעו לפתחו. חיבורים רבים בענייני הלכה ודרשות, יצאו תחת ידו בסגנון החריף, בכתובתו העשירה והמליצית. מתוכם ידוע ספרו 'באור החיים' דרושים וביאורים על התורה בדרך פשוט ורמוז. רובם של החיבורים לא הובאו לדפוס ונותרו גנוזים בכתב יד מאות שנים ולא נדפסו. החיד"א שראה את כתב היד, ציטט מתשובותיו בספריו.

יצא הלחם בעמלק מחר: מחר היא מידה עמלקית שאין לה מקום אצל יהודי. מעשה טוב, מצוה מזדמנת - זמנם היום, ורק היום!

עדותו של עץ

התקצף עליו ביותר והחל צועק לעברו בקול ניחר 'חצוף מוחצף! לא די שלנת וסעדת בבית כל השבת, וכעת הינך מנסה לטפול עלי האשמות שקריות?!... בחוסר ברירה דחה היהודי את המשך נסיעתו ליום המחרת. כשהאיר השחר, מיד לאחר התפילה ניגש לתבוע את מארחו לדין תורה אצל רב העיר. באותה העת פיארה דמותו של ענק הרוח הצדיק רבי חיים בן עטר - ה'אור החיים' הקדוש את רבנות העיר סאלי. הגיעו המארח והאורח אל ביתו של הרב להתדיין לפניו. האזין ה'אור החיים' הקדוש לטענותיו של האיש ופנה למארח ואמר לו 'אדם זה שהתארח בביתך בשבת, טוען שהפקיד בידך ארנק עם סכום כסף גדול, מה הינך אומר על כך?'. הזדעק המארח וקרא 'שקר וכזב, מנסה הוא לטפול עלי עלילת שווא'. פנה ה'אור החיים' אל האורח ושאל 'שמא מסרת לידו את הארנק בנוכחות עד?'. 'לא' - השיב האורח במפח נפש, הבין היטב את משמעות הדברים שהרי בהיעדר עד כיצד ניתן להוכיח שהצדק עימו - 'לא היה נוכח עימנו אף אחד, עמדנו תחת העץ טרם נכנסה בשבת, ושם מסרתי לידו של מארחי את הארנק'. 'ישבתם תחת העץ?' - אורו פניו של ה'אור החיים' ואמר - 'גש אם כן אל העץ ואמור לו שיבוא לכאן להעיד על כך!'. נדהם האורח מהדברים, אך מתוך אמונת חכמים תמימה יצא את ביתו של הרב ופנה להזמין את העץ ליתן עדות כהוראת הרב.

המארח זע באי נוחות, הדברים היו תמוהים גם בעיניו והוא חשש לבאות. ואילו ה'אור החיים' שקע בספרו מנצל את הזמן הפנוי שנוצר לשקוד על תלמודו. עברו מספר דקות הרים ה'אור החיים' את עינו מהספר, הביט בשעון והפטיר 'ודאי הגיע האיש אל העץ'. 'לא יתכן!' - פלט המארח מבלי משים - 'העץ רחוק מכאן מרחק רב, ודאי יקח לו עוד זמן רב'. הביט ה'אור החיים' במארח בעיניים חודרות ודרש ממנו בתוקף 'השב מיד את הכסף אשר גזלת מידיך'. ומיד הוסיף ואמר 'אם לא היו דברים מעולם, וארנק הכסף לא ניתן לך מידיך תחת העץ, כיצד ידעת היכן נמצא אותו עץ? הדברים היו כה נוקבים, והמארח הנדהם שחשב להנות מכסף לא לו, שב מיד לביתו וחזר מבווייש כשבדו הארנק התפוח. כעת יכול היה העשיר לשעבר, לשוב לביתו שמח ומשתומם על החכמה הרבה שהיתה טמונה בשליחות שהטיל עליו הרב להזמין את העץ להעיד...

במלאח היהודי של העיר רבאט - בירתה של מרוקו, חי יהודי עשיר שהיה ידוע בעושרו ובעסקיו. ויהי היום ואותו עשיר נפל מנכסיו. באחת נאלצו להסתגל למצבם יותר קשה עבור בני ביתו, באחת נאלצו להסתגל למצבם המחפיר. בצר לו פנה היהודי לתור אחר מקור פרנסה להביא לחם לבני ביתו, ולא עלתה בידו. בעצת ידידיו ובהסכמת בני משפחתו החליט לצאת מן העיר ולנסות את מזלו בערים הקרובות. תקופה קשה עברה עליו, הנדודים לא היטיבו עימו, ולא היה לו די כדי לשכור לעצמו מקום ראוי ללון, הוא נאלץ לישון באכסניית הכנסת אורחים, בה ישנו עוברי דרכים עניים וארחי פרחי, ולא תמיד מצא מזון להכניס אל פיו. אך מתוך אמונה בבורא העולם המפרנס לכל, החלה ההצלחה להאיר לו פנים והוא הצליח להרויח סכום הגון דיו. שמח ומרוצה מברכת ה', החליט כי הגיעה השעה לשוב לביתו ולפתוח מחדש את עסקיו.

בדרכו לביתו עבר דרך העיר סאלי הסמוכה לעירו, והתכונן לעבור על הגשר היבשתי החוצה את נהר 'בו גרגר' שמימיו נשפכים היישר לאוקיינוס האטלנטי, ומקשר בין העיר סאלי לשכנתה עיר הבירה רבאט. אותו היום, היה יום שישי. רצה אותו יהודי להגיע לביתו ולשמח את רעייתו ובניו, אך השעה התאחרה ולא היתה בידו ברירה אלא לשבות בעיר סאלי. מכר ותיק היה לאותו יהודי בעיר סאלי, הוא חש בנוח לסור לביתו, לבקש להתארח אצלו בשבת הקרובה, ואת הארנק ובו הכסף שצבר, נתן למארחו כדי שישים אותו במקום מסתור. השבת עברה בניעימים, סעודות השבת הוגשו אל השלחן ביד רחבה והאווירה היתה מרוממת ושמחה. מיד בצאת השבת הבדיל האורח על היין וביקש לעשות את דרכו לביתו. הוא פנה אל מארחו וביקש לקבל לידו את ארנקו. פער המארח זוג עיניים תמהות ושאל 'ארנק?!', מעולם לא נתת בידי כל ארנק!'. פניו של היהודי חורו כסיד, הוא לא האמין למושמוע אזונו, וניסה לתאר את ארנקו באזני מארחו. 'לא היו דברים מעולם' - הכחיש המארח. פרץ היהודי בבכי, והחל מתחנן בפני מארחו כי ישיב לו את כספו עליו עמל יגע זמן כה רב 'משפחתי ממתנה לי' - ניסה לפרוט על רגשותיו - 'כבר הודעת לי להם על בואי, וכעת ודאי יתאכזבו אם לא יהיה בידם לרכוש מזון וביגוד... אך מיד שם ליבו שדבריו לא רק שלא הועילו לרכך את ליבו של מארחו, אלא להפך, הוא

שמש חצות

אורך היום והלילה בהתאם לעונה. ממרכז כדור הארץ - שהוא קו המשווה (0 מעלות) עד לקו רוחב 66.5 מעלות בצפון, כמו גם קו רוחב 66.5 מעלות בדרום, נראית השמש מידי יום ביומו למספר שעות שונה התלוי בהתאם לעונות השנה. אולם, החל מקו רוחב 66.5 מעלות הן בצפון והן בדרום, מתחילה השמש להעלם לפרק זמן ארוך, או לחלופין לזרוח לפרק זמן העולה על יממה.

מספר הימים בהם השמש לא זורחת או לא שוקעת, תלוי בקרבתם אל הקוטב. בקו ברוחב 66.5 מעלות (הן בצפון והן בדרום) תתרחש התופעה המעניינת הזו - למשך יום אחד. בקו הרוחב 70 מעלות - למשך חודשיים. בקו הרוחב 80 מעלות - 4.5 חודשים. ואילו בנקודת הקוטב עצמה שהיא 90 מעלות - למשך ששה חודשים, דהיינו - חצי שנה של אור יום או חצי שנה של לילה! רבים מהתושבים המקומיים, כמו גם תיירים הבאים לחזות בפלא הבריאה, מתקשים לתפקד כהרגלם. בהיעדר חושך או בהיעדר אור, נוצר חוסר איזון בין שעות היום והלילה. תופעה זו מהווה אף שאלה הלכתית, בנוגע להלכות הנוגעות לזמני היום.

הרד"ק בפירושו על הפסוק "אֲרֶץ עֲפְתָהּ כְּמוֹ אֶפֶל" (איוב י"ב) כותב: וכתב אדוני אבי ז"ל כי פרוש "כְּמוֹ אֶפֶל", הוא מקום שלא יזרח בו השמש ששה חודשים, שאינו תחת קו הארץ, ולא ישיגו אור השמש זמן ארוך.

"וַיֵּאָדָּר אֶת הַלְיָלָה" (יג, כ) אחד הנסים המופלאים שנעשו לעם ישראל בקריעת ים סוף, שהיה הלילה מאיר לעם ישראל באור של יום. "וְלַיְלָה כַּיּוֹם יְאִיר" (תהלים קט), קיימת תופעה מיוחדת וחריגה בה השמש מאירה בשעת חצות הליל, כאילו היתה בשעת זריחתה. תופעה זו נראית באזורי הקטבים, בחודשי הקיץ ונקראת 'שמש חצות'. השמש נראית מעל האופק ברציפות עשרים וארבע שעות ביממה ולא שוקעת כלל. התופעה מתרחשת בשתי הקטבים לסירוגין, כאשר בקוטב אחד זורחת השמש למשך חצי שנה, בקוטב הנגדי מתרחשת תופעה הפוכה לאותו פרק זמן הנקראת 'ליל קוטב', בה השמש לא זורחת כלל, ונמצאת במהלך כל שעות היממה מתחת לקו האופק.

כיצד מתרחשת התופעה המפליאה? כדור הארץ סב על צירו למשך 24 שעות ביממה. במקביל מקיף כדור הארץ את השמש בסיבוב האורך 365 יום - שהם שנה. ציר הסיבוב של כדור הארץ מול השמש אינו מאונך לחלוטין אלא נוטה בזווית של 23.5 מעלות. נטייה זו גורמת לכל קוטב בכדור הארץ להיות קרוב יותר אל השמש למשך חצי שנה - חצי מזמן הקפת כדור הארץ את השמש, ולהתרחק מהשמש בחצי השני של השנה. נטיית כדור הארץ אף משפיעה על עונות השנה באזורים השונים בכל העולם, וכן על